DOI: [10.32702/2307-2156-2018.12.30](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2018.12.30)

УДК 351

*О. О. Усаченко,
кандидат наук з державного управління,
докторант Інституту законодавства Верховної Ради України
ORCID: 0000-0002-5458-8976*

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ОБОРОННОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

*Oleksandr Usachenko
Candidate of Sciences in Public Administration,
Doctoral student of the Legislation Institute of The Verkhovna Rada of Ukraine*

FORMATION OF THE STATE POLICY OF THE DEFENSE INDUSTRY WITH REGARD TO THE DEFENSE INDUSTRY OF UKRAINE

Зазначено, політика оборонної промисловості по відношенню до оборонної галузі покликана забезпечити вирішення основного оборонного завдання, а також розширення продажу зброї за кордон, ремонт і модернізацію оборонної техніки, придбаної низкою країн в минулі роки, модернізацію знімається з озброєння української армії зброї і продаж його в країни з відносно меншими фінансовими можливостями і, нарешті, впровадження в цивільну промисловість передових технологій подвійного призначення, найактивнішу участь в технічному переозброєнні народного господарств.

Визначено, що у концепції сформульовані базові принципи, дотримання яких повинно дозволити консолідувати зусилля держави і бізнесу в сфері оборонно промислового розвитку. Сутність цих принципів зводиться до наступного: держава надає підтримку і стимулює проекти і програми, спрямовані на розширення ринків як всередині країни, так і за кордоном. Особливі заходи державної підтримки передбачається здійснити лише по відношенню до секторів економіки, які повинні дозволити нам закріпити позиції на зовнішньому ринку в майбутньому; об'єктом політики оборонної промисловості є вітчизняні компанії, а не галузі промисловості; вибір конкретних об'єктів політики оборонної промисловості здійснюється по «прозорим» критеріям; пріоритети для державного стимулювання промислового розвитку того чи іншого сектора (або проекту) формуються, виходячи з ринкових переваг, а не з адміністративних або інших міркувань; вибір пріоритетів і механізмів стимулювання здійснюється державою в режимі діалогу з бізнес-спільнотою; для реалізації політики оборонної промисловості держава використовує сукупність інструментів. Практика підтверджує, що зниження інноваційної активності неминує веде до втрати конкурентоспроможності продукції і, як наслідок, до втрати ринків збуту, прискореного старіння, уповільнення темпів розвитку та оновлення науково-виробничої бази в цілому. Все в сукупності веде не тільки до різкого зниження наукового і економічного потенціалу, але, як підтверджує вітчизняна практика, до тяжких економічних наслідків, різкого зростання бюджетного дефіциту, посилення соціальної напруженості.

It is stated that the defense industry policy towards the defense industry is intended to ensure the solution of the main defense task, as well as expanding the sale of weapons abroad, repair and

modernization of defense equipment acquired in a number of countries in the past years; with relatively less financial capacity and, finally, the introduction of advanced dual-use technologies into the civil industry, the most active participation in the technical redevelopment of dnoho farms. It is determined that the concept has formulated basic principles, the observance of which should allow to consolidate the efforts of the state and business in the field of defense industrial development. The essence of these principles is as follows: the state supports and encourages projects and programs aimed at expanding markets both domestically and abroad. Specific government support measures are foreseen only in relation to economic sectors, which should allow us to consolidate our position in the foreign market in the future; the subject of defense industry policy is domestic companies, not industries; the choice of specific objects of the defense industry policy is made on the basis of "transparent" criteria; priorities for the state stimulation of industrial development of a sector (or project) are formed on the basis of market preferences, not for administrative or other reasons; the choice of priorities and incentive mechanisms is carried out by the state in the mode of dialogue with the business community; the state uses a set of tools to implement the defense industry policy. Practice confirms that a decrease in innovation activity inevitably leads to a loss of competitiveness of products and, as a consequence, to the loss of markets, accelerated aging, slowing the pace of development and updating the scientific and production base as a whole. All in all, it leads not only to a sharp decline in scientific and economic potential, but, as the domestic practice confirms, to severe economic consequences, a sharp increase in the budget deficit, and an increase in social tensions.

Ключові слова: політика оборонної промисловості, державне регулювання, оборонне завдання, модернізація оборонної техніки, технології подвійного призначення, державна підтримка, стимулювання промислового розвитку.

Keywords: defense industry policy, state regulation, defense task, modernization of defense technology, dual-use technologies, state support, promotion of industrial development.

Вступ.

Політика оборонної промисловості по відношенню до оборонної галузі покликана забезпечити вирішення основного оборонного завдання, а також розширення продажу зброї за кордон, ремонт і модернізацію оборонної техніки, придбаної низкою країн в минулі роки, модернізацію знімається з озброєння української армії зброї і продаж його в країни з відносно меншими фінансовими можливостями і, нарешті, впровадження в цивільну промисловість передових технологій подвійного призначення, найактивнішу участь в технічному переозброєнні народного господарств.

Основні цілі політики оборонної промисловості можна сформулювати наступним чином:

- раціоналізація витрат на розробку і виробництво озброєнь і військової техніки (ОВТ) при реалізації вимог військової доктрини і забезпечення на цій основі національної безпеки України;
- максимально ефективне використання науково-технічного потенціалу оборонних підприємств в інтересах створення ринкового середовища;
- сприяння процесу стабілізації соціально-економічної ситуації;
- створення сильних стимулів економічної діяльності в області розробки ОВТ.

Природно, що в процесі перетворень в залежності від стадії розвитку ОПК першорядними будуть ті чи інші короткострокові цілі. Так, в період «кризового розвитку» мета промислової політики оборонного комплексу - збереження науково-виробничого і кадрового потенціалу оборонних галузей промисловості, забезпечення його виживання.

У період «відновлення народного господарства» основна мета промислової політики - формування складу і структури науково-виробничої бази військового виробництва, адекватної ринковим умовам.

Для фази «економічного підйому» мета промислової політики - вдосконалення науково-виробничої бази оборонного комплексу, оптимізація ресурсоспоживання, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції за рахунок максимального використання науково-технічних досягнень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Провідні вчені, такі як: В.О. Смірнов, Л.М. Ленський, С.В. Жданов, В.В. Зубарєв, М.І. Луханін, Р.В. Боднарчук ґрунтовно досліджують проблемні питання оборонної промисловості України та реструктуризації підприємств оборонно-промислового комплексу, та ін. Але актуальність та проблематика теми статті потребують подальшого опрацювання у дані сфері.

Постановка задачі.

У даній статті автор ставить за ціль визначити складові елементи, що забезпечують ефективне формування державної політики оборонної промисловості по відношенню до оборонної галузі України

Результат.

У концепції сформульовані базові принципи, дотримання яких повинно дозволити консолідувати зусилля держави і бізнесу в сфері оборонно промислового розвитку. Сутність цих принципів зводиться до наступного:

- держава надає підтримку і стимулює проекти і програми, спрямовані на розширення ринків як всередині країни, так і за кордоном. Особливі заходи державної підтримки передбачається здійснити лише по відношенню до секторів економіки, які повинні дозволити нам закріпити позиції на зовнішньому ринку в майбутньому;
- об'єктом політики оборонної промисловості є вітчизняні компанії, а не галузі промисловості;
- вибір конкретних об'єктів політики оборонної промисловості здійснюється по «прозорим» критеріям;
- пріоритети для державного стимулювання промислового розвитку того чи іншого сектора (або проекту) формуються, виходячи з ринкових переваг, а не з адміністративних або інших міркувань;
- вибір пріоритетів і механізмів стимулювання здійснюється державою в режимі діалогу з бізнес-спільнотою;
- для реалізації політики оборонної промисловості держава використовує сукупність інструментів (податкове регулювання, в тому числі амортизаційна політика, тарифне регулювання, митне регулювання, стимулювання інвестиційної активності, фінансові інструменти та ін.) [1, с.24].

Якщо враховувати економічні критерії, реальні можливості та першочергові соціально-економічні потреби, то пріоритетними напрямками промислової політики в середньостроковій перспективі повинні бути на думку авторів [2, с.182] наступні об'єкти - блоки галузей: ПЕК - енергетична база народного господарства, АПК (аграрно-промисловий комплекс), житлове будівництво та ОПК.

На жаль, сьогодні політика оборонної промисловості існує в Україні у вигляді окремих державних цільових програм або рішень щодо підтримки таких секторів, як цивільна авіація, автомобільна промисловість і ін. Координація програм відсутній, більшість з них носить декларативний характер, гроші на реалізацію не виділяються або витрачаються неефективно.

Політика оборонної промисловості, як ядро загальноекономічної політики, пов'язана в першу чергу з проведенням інноваційної та інвестиційної перебудови промислового виробництва [3, с. 129].

На рис. 1. представлені методи і інструментарій промислової політики, спрямованої на досягнення поставлених цілей.

Інвестиції - це ключове питання промислової політики, і від його рішення багато в чому залежить розвиток підприємств оборонної промисловості. Для її вирішення необхідна і структурна перебудова, модернізація обладнання, яка дешевше повного переоснащення, і створення центрів колективного користування для дуже дорогого обладнання [4].

Методи державного регулювання розвитку оборонної промисловості України

Рис. 1. Методи державного регулювання розвитку оборонної промисловості України

В даний час за деякими даними, близько 60% інвестицій в розвиток виробництва - це власні кошти підприємств, причому в різних країнах по-різному: деє частка власних коштів вище, деє більше представляє державу. Але в цілому частка бюджетного фінансування незначна [5, с.29].

Існувала думка, що після роздержавлення ОПК інвестиції «потечуть рікою», але цього не сталося: понад 40% ОПК - це акціонерні товариства, а серйозного притоку західних інвестицій не спостерігається [6, с. 13].

Проблема в тому, що в 1990-х роках в оборонному комплексі з'явилося багато акціонерів, які не ставили перед собою завдання розвитку виробництва, не пов'язували стратегію бізнесу з підприємствами, в яких вони були співвласниками. Ставилося завдання побільше «викачати» грошей, а потім перепродати.

Очевидно, що у держави немає можливості в основному взяти на себе тягар відновлення виробництва, але стимулювати всіма можливими способами цей процес вона зобов'язана.

Актуальність проведення інноваційної політики докладно обговорюється в статті, де автор звертає увагу на найважливіше перевагу української економіки - наявність власного інноваційного та високотехнологічного машинобудівного потенціалу, значна частина якого зосереджена в оборонно-промисловому комплексі [7]. Задіяти цей потенціал на реалізацію інноваційних стратегічних завдань розвитку економіки в цивільній сфері досить перспективно.

Створення «тіла нововведення» завжди було сильною стороною української науки, а комерційна реалізація інновацій або була відсутня зовсім, або була вкрай недосконалою [8]. І тільки в останні роки інноваційна сфера діяльності висувається в число найважливіших, визначальних стратегічні напрямки розвитку

економіки держави.

Практика підтверджує, що зниження інноваційної активності неминує веде до втрати конкурентоспроможності продукції і, як наслідок, до втрати ринків збуту, прискореного старіння, уповільнення темпів розвитку та оновлення науково-виробничої бази в цілому. Все в сукупності веде не тільки до різкого зниження наукового і економічного потенціалу, але, як підтверджує вітчизняна практика, до тяжких економічних наслідків, різкого зростання бюджетного дефіциту, посилення соціальної напруженості [9, с.195].

Висновки.

Головною проблемою оборонної промисловості, мабуть, всієї української промисловості слід вважати її недостатню конкурентоспроможність, яка є «похідною не тільки від якості продукції, а й від повільних темпів структурної перебудови економіки. Якщо ми не вирішимо сьогодні проблему підвищення якості продукції, у нас будуть колосальні проблеми завтра.

Технологічний і виробничий парк підприємств оборонної промисловості вимагає дуже серйозного оновлення. Без цього ми не тільки не зробимо наше виробництво конкурентоспроможним по відношенню до іноземних виробників, і, як наслідок, почнемо складати не тільки ті ніші, в яких ми знаходимося за кордоном, але і втратимо наш внутрішній ринок.

Сприяти зміцненню конкурентоспроможності національної економіки може тільки здійснення активної промислової політики, правильне визначення місця і ролі якої в період структурного реформування оборонної промисловості є одним з найважливіших ланок трансформаційного розвитку.

Література.

1. Одноралов І.В., Пчелінцев С.М. Як знайти кошти для ОПК // Оборонний вісник. – 2013. – Випуск № 1. – С. 22-29.
2. Смірнов В.О. Система управління військово-технічною політикою Росії / В.О. Смірнов, С.В. Смірнова, О.В. Кісельов // 36. наук. праць / ЦНДІ ОБТ ЗС України. – Вип. 20. – К.: ЦНДІ ОБТ ЗСУ, 2008. – С. 180–188.
3. Шевцов А.І., Боднарчук Р.В. Актуальні проблеми реструктуризації оборонно-промислового сектору економіки України // Збірник Національного інституту стратегічних досліджень. – К., 2013. - № 2. – С. 127 – 134.
4. Інформаційно-аналітичний огляд військових новин // Центр воєнної-політики та політики безпеки. – 2013. – Випуск № 10 / 13[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/arhiviao/14267-1013>.
5. Горбулін В., Шеховцов В. Створення ДК «Укроборонпром» як початок формування дієвого ядра ОПК // Наука і оборона. – К., 2013. - № 3. – С. 27 – 31.
6. Михненко А. Оборонный срез – 2012 // Экспорт оружия и оборонный комплекс Украины. – К., 2013. - № 1-2. – С. 11 – 19.
7. Стратегія розвитку Державного концерну «Укроборонпром», затверджена Наглядовою радою Державного концерну 15.07.12 р.
8. Зубарєв В.В., Луханін М.І., Сотник В.В., Уткін Ю.С. Стратегічні питання забезпечення реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу України.
9. Терещенко А.М. Аналіз витрат на забезпечення оборонно-промислового комплексу держави // Збірник наукових праць Національного університету оборони України «Труди університету». – К., 2013. – № 2 (116). – С. 193 – 197.

References.

1. Odnorlov, I.V. and Pchelintsev, S.M. (2013), “How to find funds for the defense industry”, *Oboronnyj visnyk*, vol. 1, pp. 22-29.
2. Smirnov, V.O. Smirnova, S.V. and Kisiel'ov, O.V. (2008), “Control system of military and technical policy of Russia”, *Zb. nauk. prats' TsNDI OVT ZS Ukrainy*, vol. 20, pp. 180-188.
3. Shevtsov, A.I. and Bodnarchuk, R.V. (2013), “Current problems of restructuring of the defense-industrial sector of the Ukrainian economy”, *Zbirnyk Natsional'noho instytutu stratehichnykh doslidzhen'*, vol. 2, pp. 127-134.
4. Tsentr voiennoi-polityky ta polityky bezpeky (2013), “Information and analytical review of military news”, vol. 10, [Online], available at: <http://www.defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/arhiviao/14267-1013> (Accessed 15 Nov 2018).
5. Horbulin, V. and Shekhovtsov, V. (2013), “Establishment of Ukroboronprom as the beginning of the formation of an effective OPC core”, *Nauka i oborona*, vol. 3, pp. 27-31.
6. Mihnenko, A. (2013), “Defense slice - 2012”, *Jeksport oruzhija i oboronnyj kompleks Ukrainy*, vol. 1-2, pp. 11-19.
7. Ukroboronprom (2012), “Development Strategy of the State Concern "Ukroboronprom", approved by the Supervisory Board of the State Concern on 15.07.12.”, available at: <https://ukroboronprom.com.ua/en/> (Accessed 15 Nov 2018).
8. Zubarev, V.V. Lukhanin, M.I. Sotnyk, V.V. and Utkin Yu.S. (2009), “Strategic issues of ensuring the reform and development of the defense-industrial complex of Ukraine”, *Nauka i oborona*, vol. 3, pp. 18-24.
9. Tereschenko, A.M. (2013), “Analysis of the costs of providing the defense-industrial complex of the state”, *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu oborony Ukrainy «Trudy universytetu»*, vol. 2 (116), pp. 193-197.